

Gabriela DUDA

Universitatea Petrol-Gaze din Ploiești

SEMANTICA DEZASTRULUI

Presa scrisă și audio-vizuală cunoaște, în ultimii ani, o tendință tot mai accentuată de ștergere a diferențelor dintre „presa serioasă” și „presa populară”, ceea ce, în România cel puțin, s-a tradus, la unele ziare (*Evenimentul Zilei, România liberă*), prin regândirea politicii editoriale în sensul unei diversificări tematice și a unei mai mari flexibilități a discursului jurnalistic, iar la televiziunile private prin tabloidizarea emisiunilor de știri. Tendința de „relaxare” a discursului jurnalistic nu a trecut neobservată, cercetătorii fenomenelor media din spațiul românesc înregistrând fie consecințele directe asupra modului de selectare și prelucrare a elementelor informaționale în cazul știrilor[1], fie modificări importante la nivelul discursului jurnalistic, ocultat de o clișeizare compactă, expresie a unei așa-zise noi limbi de lemn[2], diferită de cea articulată în anii totalitarismului, totuși nu mai puțin primejdioasă pentru că ecranează comunicarea eficientă.

Alături de viața publică și privată a vedetelor, domeniu predilect al presei mondene și de scandal, evenimentele sportive, în special cele din lumea fotbalului, reclamă sistematic tabloidizarea[3], devansând cu mult alte zone ale realității, de interes pentru opinia publică: politica, evenimentele sociale, economice.

Una dintre cele mai evidente consecințe ale reorientării către o variantă „soft” în prezentarea știrilor în presa scrisă și în cea audio-vizuală este și tratamentul în cheie melodramatică a evenimentelor selectate, ceea ce presupune adoptarea unor strategii persuasive cu impact maxim asupra publicului cititor. Chiar și un domeniu ca cel economic, care, prin definiție, se remarcă prin sobrietate și eficiență comunicațională, poate fi tratat în presă dintr-o perspectivă melodramatică: planul inițiat de țările-locomotivă ale Uniunii Europene de susținere a monedei comunitare, euro, a fost numit de jurnaliști „șoc și groază” (cf. *Planul „șoc și groază” ridică moralul euro*, EvZ, 11. 05. 10).

Persuasiunea pe care o implică orientarea spre registrul melodramatic nu se poate realiza fără a pune în mișcare resortul pasiunilor, al sentimentelor puternice, al aprehensiunilor care îi animă pe oameni, cu alte cuvinte, fără a se face recurs la principiul întemeietor al presei de tip popular, anume „știrile se reduc la emoții”:

Estetica melodramei, în toate mijloacele de comunicare, inclusiv în presa populară, prezintă lumea ca și cum ar fi guvernată de forțe și valori morale și emoționale, iar persoanele și evenimentele deopotrivă tind să fie descrise ca reprezentări sau exemple ale unui univers mitic, etern, de necontrolat, care susține tot ceea ce se întâmplă[4].

Între exigența relatării cât mai adecvate la realitate – ceea ce ar împlini satisfăcător dezideratul exprimării adevărului – și tentația senzaționalismului se creează o tensiune, vizibilă în selecția termenilor de caracterizare a realităților comentate. Între aceștia, un loc important îl dețin termenii care fac parte din câmpul lexical[5] „nenorociri majore”, cu o frecvență semnificativă în discursul jurnalistic de relatare. În structura ierarhizată a acestui câmp, *dezastru, calamitate, cataclism, catastrofă, flagel, urgie* sunt termeni hiperonimici, generici, față de care *avalanșă, cutremur / seism, genocid, tsunami, uragan, viitură* sunt termeni hiponimici[6], specifici.

În afară de semul comun „cu consecințe distrugătoare foarte grave”, care unește toți acești termeni într-un câmp lexical, termenii hiponimici se grupează în subclase, în funcție de anumite seme variabile / specifice[7]. Un termen poate fi inclus simultan în mai mult subclase, în funcție de semul variabil luat în considerație:

- subclasa *seism, tsunami, uragan, viitură* este caracterizată prin semul „provocat de cauze naturale”; *genocid* este definit prin semul „provocat de cauze umane”;

- termenii *avalanșă* și *genocid* se caracterizează prin semul „cu consecințe distrugătoare asupra oamenilor”; celelalte hiponime ale câmpului lexical „nenorociri majore” au ca sem diferențiator „cu consecințe distrugătoare asupra oamenilor și a mediului natural / construit”;

- subclasa *cutremur / seism, tsunami, uragan* este caracterizată prin semul „intensitate variabilă”, în timp ce subclasa *avalanșă, genocid, viitură*, prin semul „intensitate maximă”.

Indiferent de tipul de discurs – presă scrisă sau audio-vizuală –, tratamentul termenilor din câmpul lexical „nenorociri majore” este diferențiat și complex; distingem două posibilități de întrebuițare a acestor termeni:

a) cu sens denotativ, ceea ce înseamnă că termenii acoperă exact realitățile desemnate;

b) cu sensuri contotative. Întrebuițarea ca hiperbole a acestor substantive presupune și considerarea lor ca metafore[8] și, în acest caz, avem de-a face cu metafore hiperbolizante[9]. Foarte frecventă este și întrebuițarea substantivelor din seria „dezastru” ca metafore propriu-zise, atunci când are loc un transfer de nume de la domeniul „nenorociri majore” la alt domeniu al realității (umane sau obiectuale).

Petru alte precizări sunt necesare. În primul rând, nu toți termenii din câmpul lexical „nenorociri majore” sunt reprezentativi pentru limbajul jurnalistic: de exemplu, termenii generici *prăpăd* și *grozăvie*, care aparțin limbajului popular, termenul hiponim *tornadă* este folosit foarte rar cu sens figurat și, de aceea prezintă un interes limitat în această discuție. În al doilea rând, termenii acestui câmp lexical manifestă o disponibilitate variabilă față de întrebuițarea cu sens figurat; sunt susceptibili de un uzaj hiperbolizant sau metaforic mai ales termenii specifici. În al treilea rând, în cazul unor termeni, anumite valori metaforizante sau hiperbolizante s-au fixat ca formule de caracterizare pentru anumite domenii, favorizând clișeizarea. Aș fi reticentă în a caracteriza asemenea uzaje drept manifestări ale unei „noi limbi de lemn” (jurnalistică, de data aceasta), pentru că acest concept, cel puțin în accepția pe care l-au dat Orwell și, mult mai târziu, Françoise Thom, presupune existența unui proiect ideologic ocultat de cuvinte: realitatea descrisă prin cuvinte nu are, de fapt, nicio legătură cu planul referențial la care cuvintele pretind că se raportează. Dacă un jurnalist folosește formularea „viitura le-a luat oamenilor toată agoniseala de-o viață”, el nu contrazice/anulează neapărat realitatea prin cuvinte. Problema este aceea că *jurnalistul folosește întotdeauna aceleași cuvinte pentru a caracteriza aceleași realități*. În consecință, din punct de vedere lexical, orice limbă de lemn presupune inevitabil clișeizarea compactă, dar nu orice formă de clișeizare poate fi echivalată cu o limbă de lemn. În al patrulea rând, doar întrebuițările cu sens metaforic sau hiperbolizant, eventual metaforele hiperbolizante, care intră aproape obligatoriu în constituția discursului tabloidizant, reprezintă elemente de caracterizare a melodramei jurnaliste.

Termeni generici

Dezastru

Termenul *dezastru* primește în DEX definiția „nenorocire mare”; ca sinonim este indicat termenul *catastrofă* (p.294). În DSLR, *dezastru* intră în seria de sinonime formată din termenii generici *calamitate, catastrofă, flagel, urgie* etc. (p. 235).

a) Situațiile în care termenul *dezastru* este folosit în presă cu sens propriu sunt foarte numeroase; în această situație, termenul este determinat, de cele mai multe ori, de un adjectiv relațional[10], care indică domeniul de activitate cu posibile accidente de mari proporții:

- *Dezastru ecologic în SUA, o platformă petrolieră a explodat* (www.realitatea.net, 23.04.10);
- *Marea Britanie, în pragul unui dezastru ecologic* (www.ecomagazin.ro, 27.04.10);
- *Dispar albinele: Duc pesticidele la un dezastru biologic?* (www.ziare.com, 3.05.10);
- *Dezastru aviatic în Brazilia* (www.ziaruldeiasi.ro, 19. 07. 07);
- *DEZASTRU PISCICOL PE LACUL LATEȘ* (www.monitorulneamt.ro, 6.08.09).

b) În cazul întrebuirii ca metaforă hiperbolizantă, termenul „dezastru” apare fie nedeterminat (în special în discursul jurnalistic sportiv)

- „FC Timișoara – CFR Cluj 0-3! Dezastru pe teren, violențe în tribune, galeria dezlănțuită!” (www.agenda.ro, 13. 06. 09);
- „Mihai Stoichiță se teme de încă un dezastru cu Astra, după meciul pierdut la Alba Iulia.” (www.prosport.ro, 10);
- *UMILINȚĂ. RUȘINE. DEZASTRU. FCM BACĂU !!!* (FCM Bacău – FC Snagov 2 la 4) (www.bacauexpres.ro, 24. 04. 2010),

fie determinat de un adjectiv relațional sau de indicarea domeniului de aplicație a caracterizării:

- *Dezastru muzical: Loredana cântă cu Salam* (www.muzeabuna.ro, 18. 05. 09);
- „Presa germană de ieri a calificat la unison, înfrângerea suferită de coaliția condusă de Angela Merkel drept un «dezastru» [...] electoral” (EvZ, 11. 05. 10);
- *Dezastru pentru PNL în Maramureș* (www.opiniicetatenești, 26. 04. 2010);

Există contexte în care distincția dintre întrebuirii cu sens denotativ și cea cu sens conotativ, ca hiperbolă, a termenului *dezastru* este dificilă. De fapt, aceasta este o dificultate care poate apărea în cazul tuturor termenilor generici, care au în constituția lor semantică semul „intensitate maximă”:

- *Sindicaliștii acuză dezastrul din Sănătate* (CR, 5. 05. 10);
- *Neacreditarea spitalului județean [din Botoșani] ar fi un dezastru pentru județ* (www.jurnalulbtd.ro, 13. 04. 10);

Dificultatea de a decide asupra întrebuirii cu valoare hiperbolizantă a termenului constă în aceea că în definirea hiperbolei, ca figură de gândire, intră și componenta deciziei subiective de comunicare a vorbitorului[11]. În cazul jurnaliștilor, dacă aceștia supralicitează cu scop persuasiv (eventual, manipulatoriu), amplificând peste măsură în mod conștient gravitatea situațiilor descrise, atunci se poate vorbi de un posibil tratament hiperbolizant al termenului. Dacă însă jurnaliștii nu supralicitează, iar calificarea prin termenul *dezastru* implică specificarea „situație cu consecințe extrem de grave”, iar termenul are o funcție pur descriptivă, atunci avem de-a face cu întrebuirii cuvântului cu sens denotativ. În ambele exemple, *dezastru* apare în titlu; ținând seama de funcția persuasivă a titlului, s-ar putea deduce că utilizarea substantivului *dezastru* le aparține jurnaliștilor. În primul articol, calificarea situației din sistemul românesc de sănătate ca „dezastru” o face Dumitru Costin, președintele BNS; jurnalistul doar preia termenul. În al doilea articol, caracterizarea ca

„dezastru” a neacreditării spitalului județean din Botoșani este pusă pe seama directorului de la Direcția de Sănătate Publică a județului, dar declarația medicului nu este reprodusă în cuprinsul articolului; cu toate acestea, există în articol suficiente elemente cu caracter descriptiv (referitoare la consecințele foarte grave ale neacreditării spitalului), care să îndreptățească recursul la specificarea amintită. De aceea, în asemenea cazuri, avem mai curând utilizarea cu sens denotativ decât cea cu sens figurat, hiperbolizant, a termenului *dezastru*.

Întrebuițat cu sens denotativ, cât și cu sens conotativ, *dezastru*, ca de altfel și ceilalți termeni generici, apare cu frecvență foarte mare în titlu; jurnalistul mizează pe impactul emoțional și, în consecință, persuasiv, maxim pe care un asemenea termen îl are asupra cititorului. În raport cu titlul care conține termeni ca *dezastru*, *calamitate*, *cataclism*, *catastrofă* etc., textul intitulat nu face decât să explicitizeze folosirea unor asemenea termeni generici și, într-un fel, să-l motiveze pe cititor să parcurgă articolul.

Termenul *dezastru* cunoaște în limbajul familiar o întrebuițare specifică, ca metaforă, atunci când se aplică persoanelor („Ești un dezastru!”); o extensie a acestui tip de transfer semantic are loc în limbajul jurnalistic, dacă realitățile obiectuale sunt caracterizate ca „dezastre”:

- *Drumuri Sapard – un adevărat dezastru* (www.fonduri-finantari.eu, 14. 01. 10).
- *Asociația „Salvați Bucureștiul”: Capitala – un dezastru urbanistic* (www.stiri.itbox.ro, 12. 03. 08).

Calamitate

Termenul este definit în DEX ca „nenorocir, dezastru care lovește o comunitate” (p.126).

a) Spre deosebire de alți termeni generici din câmpul lexical „nenorociri majore”, *calamitate* apare foarte frecvent, cu sens denotativ, ca determinant pentru substantivele *asigurare*, *pericol*, *prag*, *stare*, *zonă*:

- *Stare de calamitate în Timiș?* (www.agenda.ro, 21.08.08);
- *Suntem tot mai aproape de starea de calamitate în agricultură* (www.stirileprotv.ro, 3.06.09);
- *Mai mulți fermieri din județul Vaslui, [...] au dat în judecată Guvernul și Ministerul Agriculturii, deoarece nu a fost declarată stare de calamitate în această parte a țării [...]* (www.money.ro, 26.11.09);
- *Triumful banului în vreme de calamitate* (www.obiectiv.ro, 29.06.10)

Este semnificativă frecvența cu care termenul *calamitate* este invocat în limbajul jurnalistic ca descriptor pentru un domeniu economic ca agricultura, supus, prin natura activităților desfășurate, variațiilor climatice dezastruase.

- *Calamitate!* (www.gds.ro, 26.05.09);
- *Guvernul: Calamitate în agricultură în 34 județe și despăgubiri de 500 mil. lei* (www.mediafax.ro, 3.07.10);
- *Agricultura “de calamitate” – cea mai rodnică îndeletnicire a băieților deștepți* (F,30.07.09).

b) Ca metaforă hiperbolizantă, termenul „calamitate” (ca și dezastru) apare predilect în jurnalismul sportiv: *În Africa de Sud e dezastru. O calamitate!* (www.susa de știri.ro, 10.06.10).

Un comportament conotativ similar cu termenul *dezastru* îl are substantivul *calamitate*, atunci când este utilizat metaforic pentru a caracteriza persoana; și în acest caz, limbajul jurnalistic preia un uzaj frecvent în limbajul comun familiar: *Green [antrenor] e o calamitate!* (www.spot.ro, 16 06.10).

Catastrofă

În DEX termenul este definit ca „eveniment tragic de mari proporții, cu urmări dezastruase”; ca sinonime sunt indicați termenii: dezastru, nenorocire, calamitate și tragedie. (p.144)

a) Cu sens denotativ, termenul *catastrofă* apare întotdeauna în limbajul jurnalistic însoțit de un adjectiv relațional sau de specificarea domeniului de aplicație. Există, ca și în cazul termenului *dezastru*, un număr limitat de adjective care pot fi atașate termenului *catastrofă*: *aviatic, feroviar, demografic, umanitar* etc. Mai important este să observăm că sintagmele compuse din substantivul *catastrofă* + adjectiv relațional indică întotdeauna întrebuițarea cu sens denotativ, a substantivului:

- *Impactul groaznic de La Scînteia, decretat „catastrofă feroviară”* (www.newsiasi.ro, 14. 08. 09);
- *Catastrofă feroviară cu un transport Dacia* (www.presaonline.ro, 18. 06. 10);
- *Inventatorul pilulei deplânge „catastrofa” demografică* (www.catholica.ro, 14. 01. 09);
- *Dupa criza economică, ne paște catastrofa financiară!* (www.apropo.ro, 8.01. 2010).

Întrebuițarea termenului *catastrofă* cu sens propriu, fără o altă determinare adjectivală este mult mai puțin uzitată:

- *Tăierea pădurilor din România a atins nivelul de catastrofă și în ariile protejate* (www.euroactiv.ro, 19. 06. 08).

b) În special jurnalismul sportiv sau presa mondenă uzează și abuzează de termenul *catastrofă* ca metaforă hiperbolizantă:

- „[...] va fi o catastrofă dacă nu vom învinge România, dar nu trebuie să ne pierdem dinaintea încrederea în forțele noastre. [...], a spus Malouda, pentru L'Equipe” (www.info-sport.ro, 2. 09.09);
- „Mihai Stoichiță: «Pare catastrofă, dar nu e»” (www.indexstiri.ro, 19.04.2010)
- „Debutul lui Kylie Minogue la Bollywood - o catastrofă, spun criticii de film” (www.acasatv.ro, 21. 10. 09)

Ca și termenii *calamitate* și *dezastru*, termenul *catastrofă* este valorificat în discursul jurnalistic cu întrebuițarea metaforică din limbajul familiar, care presupune transferul acestui termen axiologic, cu sens negativ, asupra unor cuvinte ce denumesc realități obiectuale sau persoane („X e o catastrofă!”). Ca și în cazul altor termeni (nume de animale, nume de profesii etc.) care, prin schimbarea clasei contextuale, trec din clasa termenilor nonevaluativi/de clasificare în cea a termenilor evaluativi axiologici și nu mai pun în valoare decât conotația depreciativă/meliorativă, termenii *dezastru*, *calamitate* și *catastrofă* își pierd ca metafore cu aplicație la clasa substantivelor nume de persoane semul comun 'cu consecințe foarte grave' și acutalizează conotația „de calitate foarte proastă”:

- *La un pas să lase orașul fără căldură și apă caldă. Nicolae Matei, un primar catastrofă pentru Năvodari* (www.replicaonline.ro, 8-9. 05. 2010);
- „Catastrofa de la Sănătate”, Cseke Attila, *dă undă verde verificării la domiciliu a persoanelor aflate în concediu medical* (www.napocanews.ro, 29. 04. 2010).

Utilizat cu sens metaforic, substantivul *catastrofă* se deosebește de substantivele *dezastru* și *calamitate* în ceea ce privește comportamentul sintactic. Uzajul în registru familiar al limbii române înregistrează formulările „X, un/ce dezastru!”, „X, o/ce catastrofă!”, „X, ce/o calamitate!”, dar numai „catastrofa de X”, niciodată *„dezastrul/calamitatea de X”.

Semul comun „cu consecințe foarte grave” se păstrează dacă termenii sunt întrebuițări ca metafore pentru nume de obiecte:

- Tunelul CFR, o catastrofă ce pândește sub oraș (<http://constanta.ghimpele.ro>);
- Drumuri Sapard – un adevărat dezastru (www.fonduri-finantari.eu, 14. 01. 10).

Flagel

Termenul *flagel* intră în câmpul lexical „nenorociri majore” cu sensul figurat de *calamitate, dezastru* (DEX, p. 383); prin specializare semantică *flagel* devine sinonim cu *boală, epidemie, molimă*.

(b) În retorica emfatică practică în media, metafora „flagelului” este una dintre cele mai comune, atingând pragul clișeizării, de vreme ce termenul este folosit aproape automat atunci când discursul jurnalistic atacă teme de interes planetar – alcoolismul, traficul / consumul de droguri, poluarea (de orice fel), obezitatea, prostituția infantilă, traficul de persoane, terorismul – sau limitat, local, totuși cu consecințe sociale semnificative pentru o comunitate:

- Cornelius Nicholson a prezentat „Drogurile, acest flagel al lumii moderne” (www.ziare.com 30. 04. 2010);
- Coruptia, un flagel planetar (RL, 22. 12. 08);
- Medvedev: Alcoolismul în țara noastră este un flagel național (www.mediafax.ro, 12. 08. 09)
- Zgomotul, flagel al lumii moderne (www.gds.ro, 6. 03. 09);
- Dosar – Traficul de persoane: UE lupta cu un flagel ce aduce profituri uriașe (www.euractiv.ro, 10. 10. 07);
- Pornografia infantilă – Flagelul societății moderne (www.ziuaveche.ro, 9. 02. 2010);
- Pedofilia – un flagel greu de combătut (www.dw-world.de, 25.02. 08)
- Politizarea, un flagel devastator (CR, 19. 04. 2010)
- Febra afitoasă – noul flagel al începutului de mileniu (www.ziaruldeiasi.ro, 20. 03. 01)
- Mafia piețelor – un flagel greu de stârpit (A, 15. 08.02)
- Violența asupra copilului, un flagel al societății românești (<http://2005.informatia.ro>, 8. 05. 2010)
- Poluarea sonoră, un adevărat flagel pentru conștanțeni (www.telgrafonline.ro, 4. 07. 07)

Urgie

În DEX termenul *urgie*, specificat (pop.) este definit mai general ca (a) „nenorocire care se abate asupra a ceva sau cuiva” și într-o accepție mai restrânsă ca (b) „dezlănțuire violentă de forțe ale naturii; prăpăd” (p. 1139). Presa, atât scrisă, cât și cea audio-vizuală, valorifică mai rar prima accepție, cu referire de obicei la viața cotidiană; intenția jurnalistului de a supralicita efectul dramatic este, în acest caz, evidentă:

- (a) – Urgie de la lumânări – un mort și apartamente făcute scrum (www.monitorulneamt.ro, 8. 04. 2010);
- Urgie la asociații [de locatari] (www.ziaruldeiasi.ro, 23. 03. 01).

Este neobișnuit însă ca acest termen, aparținând lexicului popular, să apară în contexte referitoare la viața economică sau cea politică: *Urgie pe bursă: 60 de brokeri concediați în zece zile* (www.roportal.ro, 12. 12. 08).

(b) Termenul *urgie*, mai concret, în consecință simțit ca având un plus de expresivitate, este preferat de jurnaliști în titrarea unor articole sau știri de comentariu despre dereglările climatei sau despre fenomenele meteorologice severe (*În plină urgie, Berceanu demite directorii de la „Drumuri”, iar jandarmii, pompierii și SMURD sunt pe baricade*, [www. ciao.ro](http://www.ciao.ro), 20. 12. 09). Se poate detecta chiar un titlu-cliseu, în care termenul *urgie* este urmat de o determinare locală (numele regiunii, al județului, al orașului în care se întâlnesc asemenea fenomene), cu care sunt titrate numeroase articole/știri de sezon:

- *Urgie în Maramureș* (www.glasulmaramuresului.ro, 16. 06. 2010);
- *Urgie în Argeș* (Județ paralizat de viscol), [http:// observator.antena1.ro](http://observator.antena1.ro), 11.02.2010);
- *Urgie în Dolj și în Olt! Zeci de mașini au rămas înzăpezite* ([http:// craiova.time.4news.ro](http://craiova.time.4news.ro), 12 02. 10);
- *Urgie pe șoselele din Bănie* (www.videonews.ro, 20. 02. 09);
- *Urgie pe șosele: între București și Brașov nu s-a circulat noaptea.* (www.ziare.com., 3.1.07)

B) Termeni specifici

Avalanșă

În DEX termenul *avalanșă* este definit ca „masă de zăpadă care se desprinde de pe coasta unui munte și se rostogolește la vale (ducând cu sine și pietrele, copacii etc. întâlniți în cale); lavină” (p. 76):

(a) Cu acest sens denotativ, termenul *avalanșă* este întâlnit în relatările referitoare la accidente montane:

- *Schiorul surprins de avalanșă la Bâlea Cascadă a fost găsit mort* (www.apropo.ro, 21. 02. 10);
- *Risc de avalanșă în Făgăraș și Bucegi* ([www. cancan.ro](http://www.cancan.ro), 7.03. 10), cu subtitlul: *Salvamontiştii avertizează asupra pericolului de avalanșă în munții Bucegi și Făgăraș.*

(b) Întrebuințat cu sens figurat, termenul *avalanșă* este definit „cantitate mare (de..), năvală (de..)” (DEX, p. 76) și primește obligatoriu determinări. Varietatea acestor determinări face ca termenul *avalanșă* să apară în contexte dintre cele mai variate, frecvența uzajului său cu sens metaforic compensând domeniul foarte limitat de aplicație a termenului cu sensul său denotativ. Rodica Zafiu vedea în utilizarea termenului *avalanșă* în limbajul publicistic un reflex al limbajului totalitar de dinainte de 1989, în măsura în care, alături de termeni ca *paletă, panoplie, evantai, constelație, mănunchi* sau *noian, avalanșă* se subsumează clișeele cantității[13]; cu toate acestea, nu putem face abstracție de întrebuintarea curentă a termenului cu sens figurat în limbajul comun (cf. „avalanșă de reproșuri”). Determinările sunt selectate atât din clasa termenilor care desemnează obiecte / abstracțiuni

- *Avalanșă de internări, la Spitalul Clinic de Urgente din Iași, după Sf. Gheorghe* (F, 24. 04. 2010);
- *Avalanșă de note mari la tezele unice* (www.portal.edu.ro, 12. 12. 07)
- Un articol intitulat *Avalanșă electorală: Vadim și mafia, Oprescu și sărăcia, Antonescu și bunul simț.* În text se precizează: „A început avalanșa de clipuri electorale ale candidaților la președinție” (www.9am.ro, 2. 11. 09),

cât și din clasa termenilor care desemnează persoane:

- *Avalanșă de voluntari la plantat copaci* (www.ecomagazin.ro, 24. 03. 2010);
- *Vaslui: Avalanșă de bolnavi, la Spitalul Județean de Urgențe* (www.agerpres.ro, 24. 04. 2010);
- *Avalanșă de oameni ai străzii în spitale* (www.iasiplus.ro, 27. 01. 2010).

Cutremur

În DEX termenul *cutremur* este definit ca „Mișcare puternică și bruscă, verticală, orizontală sau de torsiune a scoarței pământului, provocată de dislocări subterane, de erupții

vulcanice: seism”; sensuri fig.: „înfiorare, cutremurare, fior; p. ext. teamă, frică, groază, panică” (p. 254).

(a) Cu sensul denotativ, *cutremur* desemnează evenimente seismice de intensitate variabilă: *Puternic cutremur in largul insulei indoneziene Java* (www.hotnews.ro, 26. 06. 10).

(b) Întrebuințat cu sens figurat, termenul *cutremur* pare a fi specializat în jurnalismul politic și cel economic pentru a desemna evenimente / fenomene cu efecte perturbatoare importante și consecințe explozive. După cum indică exemplele care urmează, limbajul jurnalistic nu pare însă a valorifica niciunul dintre sensurile figurate indicate de DEX pentru termenul *cutremur*:

- „Vestea demiterii președintelui PSD din Galați a reprezentat «un cutremur [eventual, de gradul 7] pentru administrația gălățeană»” (RL, 21. 08. 03);
- „Cutremurul provocat la Constanța de gruparea S. D. nu a fost resimțit la București de către conducerea partidului” (CR, 14. 04. 03);
- *Cutremur în lumea interlopă ieșeană* (RL, 7. 08. 08);
- *Cutremur pe scena politica vrânceană!* [...] (www.vranceamedia.ro, 15. 09. 09);
- „Pornit de pe Wall Street, acest veritabil cutremur bancar a traversat Europa [...]” (www.telegrafonline, 10. 10. 08).

Anumite sintagme în care substantivul *cutremur* intră cu sens metaforic s-au clișeizat ca, de pildă, „cutremur politic”, care etichetează o varietate foarte largă de evenimente din viața politică internă sau internațională, ce presupun schimbări bruște și semnificative de situație, cu consecințe importante în ceea ce privește modificarea raportului de forțe; nu este lipsită de semnificație plasarea unei asemenea sintagme în titlu, cu efect persuasiv garantat, pentru a spori caracterul incitativ[14] al intitulării:

- *Cutremur politic după dezbateră televizată din Marea Britanie* (www.rfi.ro, 19. 04. 10);
- *Cutremur politic în Germania, resimțit la București* (www.euractiv.ro, 24. 05. 05);
- *Pace sub măslini? Cutremur politic în Țara Sfântă* (www.forum.realitatea.net, 07. 07);
- *Cutremur politic de 7 grade!* (www.ziare.zaraf.ro, 28. 07. 06);
- *Cutremur politic în Ungaria?* (www.money.ro, 2010);
- *Demisia lui Remeș, cutremur politic* (RL, 2. 10. 07).

Genocid

Față de alți termeni cu sens superlativ, care desemnează nenorociri provocate de cauze naturale, termenul *genocid* se referă la existența unor cauze umane care provoacă dezastrul. Definiția din DEX – „Crimă comisă cu intenția de a distruge un grup uman, național, etnic etc.” (p. 418) – fixează ca element diferențiator de descriere semantică a termenului „număr foarte mare de victime”.

(b) În retorica publicistică, atunci când discursul jurnalistic are ca obiect realități sociale sau categorii umane vizate de măsuri (considerate) defavorabile, sensul figurat al termenului *genocid* se materializează ca hiperbolă, ceea ce trădează intenția neîndoielnică a jurnaliștilor de manipulare a cititorilor; ca și *cutremur*, *genocid* este plasat adesea în titlu, pentru că jurnalistul vrea să impună de la început gradul înalt de intensitate emoțională a discursului său:

- Bădea afirmă că așa-zisa reformă a guvernului Boc este de fapt un genocid. (www.videonews.ro, 9. 05. 2010);
- Genocid organizat de Poliție și Drumurile Naționale (www.iasi.com/stiri);
- Genocid în administrația publică: lista cu demisiși și noii șefi după vinerea neagră a PSD (www.money.ro, 2. 0. 09).

Intenția manipulatorie a unui discurs ce supralicitează dramatismul, punând în mișcare afectele negative ale cititorilor, este și mai bine pusă în valoare, atunci când substantivul „genocid” apare determinat de un adjectiv relațional, care indică domeniul sensibil pentru opinia publică:

- *Sindicatul acuză autoritățile de genocid alimentar* (www.blog.ziaruldeiasi.ro, 12. 03. 09);
- *Vosgian îl acuză pe Bănescu de „genocid moral”*. (G, 11.09. 07);
- *Genocid Fiscal* (text: „În goana disperată după venituri la bugetul de stat, Guvernul lovește în întreprinzători cu un nou Cod Fiscal haotic și represiv”) (SF, 12. 04. 09);
- *Genocid social* („PSD a sărit la gâtul guvernanților acuzându-i de genocid social[...]” (www.as-tv.ro, 7. 05. 2010).

Uneori, dornic de formulări cât mai puțin uz(it)ate, termenul *genocid* apare întrebuițat ca hiperbolă nu foarte fericită, cu referire la alte ființe decât oamenii:

GENOCID PE LĂPUȘEL: Peștii din râul Lăpușel au fost uciși de apele reziduale deversate de SC Vital SA, [...] (www.infomm.ro, 6. 08. 09).

Seism

Termenul *seism* este definit în DEX ca „cutremur de pământ” (p. 970); sinonimia dintre cei doi termeni este corectată de specificarea 'limbaj științific' prin care *seism* se deosebește față de termenul din limba comună *cutremur*.

(a) Când este întrebuițat cu sensul propriu, substantivul *seism* (ca și sinonimul său *cutremur*) primește determinarea „cu magnitudinea de...” sau este însoțit de adjective ca *puternic*, *mare*, *violent*, *distrugător*, *devastator*. Dacă însă unii jurnaliști califică drept „sesim devastator” un cutremur de 6,3 grade pe scara Richter (*Seism devastator:4.600 morti*, www.ziaruldeiasi.ro, 29. 05. 06), alții se rezumă la calificativul neutru *puternic* pentru a caracteriza cutremure cu magnitudine mult mai mare; acest simplu fapt vorbește nu numai despre percepția subiectivă pe care o are jurnalistul asupra evenimentelor de acest gen, dar și despre maniera în care aceștia înțeleg să le transmită cititorilor, odată cu informația, o stare emoțională intensă.

Întrebuițarea cu sens propriu a termenului *seism* presupune un cadru frastic limitat: în afară de menționarea magnitudinii (determinant), a zonei în care s-a produs (circumstanțial), eventual a numărului de victime (obiect direct), discursul jurnalistic desemnează acțiunea „seismului” prin verbe de acțiune „a se produce”, „a avea loc” și „a zgudui”. Dacă verbul „a se produce” și locuțiunea verbală „a avea loc” indicând un proces cu durată nedeterminată dețin cea mai mare frecvență în discursul jurnalistic practicat în marile cotidiene, verbul cu sens superlativ „a zgudui”, care indică un proces instantaneu, pare a fi preferat de televiziunile private (Realitatea TV, ProTV, Antena 1 etc.) și de ziarele tabloide: Sintagma „seismul/cutremurul a zguduit” devine un nucleu lexico-sintactic stabil al articolelor/știrilor de presă referitoare la acest subiect (varianta cu diateză pasivă este de asemenea frecventă):

- *Un cutremur cu magnitudinea 6,1 grade pe scara Richter a zguduit miercuri regiunea Maule din Chile* [...] (L, 5. 05.10);

- „Un seism puternic, produs la mică adâncime, a zguduit duminică nordul Japoniei[...]” (www.realitatea.net, 13. 06. 10);
- „Dezastru în centrul Italiei, după un seism devastator care a zguduit duminică noaptea orașul Aquila [...]” (<http://stirileprotv.ro>, 27. 06. 10);
- Un seism de 6,4 grade a zguduit nordul Indoneziei (www.info-stiri.ro, 25. 04. 10);
- Insulele Solomon au fost zguduite de un seism de 6,9 grade pe scara Richter. (www.ziare.com, 27. 06. 10; cf. „Libertatea”)
- Japonia, zguduită de un seism de 6,9 grade (www.indexstiri.ro, 30. 10. 09; cf. „Libertatea”).

(b) Ca și termenul *cutremur*, *seism* este întrebuițat ca metaforă hiperbolizantă de preferință pentru a caracteriza stări, evenimente explozive din lumea financiară sau politică:

- *Seism financiar la Humanitas* (www.9am.ro, 29. 07. 09);
- Criza financiară nu s-a încheiat, efectele seismului financiar din SUA urmând să fie resimțite și în viitor, estimează analiștii Erste Bank (www.dailybusiness.ro, 24. 09. 08);
- „Elveția trăiește un seism politic”, notează presa helvetă la unison. (www.cadranpolitic.ro, 20. 03. 10);
- *Seism de 9 grade în PNL: Berca la PDL* (www.observatordebacau.ro, 21.03. 10)

Tsunami

Cutremurul produs în largul coastelor indoneziene (2004) a fost urmat de un tsunami („valuri uriașe produse în urma unui seism”), cu efect distrugătoare la mii de kilometri; la câțiva ani după evenimentele de la Banda Aceh, referirea la acel tsunami se făcea încă în termeni de *catastrofal* (www.observaotr.antena1.ro, 30. 03. 10) sau *devastator* (www.europafm.ro, 26. 12. 08; www.ziarulring.ro, 1. 10. 09). Catastrofa naturală a avut un impact emoțional uriaș asupra a milioane de oameni, iar termenul a intrat în retorica jurnaliștilor de pretutindeni[15].

(b) În presa românească, interesează mai ales uzajul metaforic al termenului; ca și în cazul altor termeni din aceeași serie, *tsunami* (echivalat cu „dezastru cu impact major”) primește de obicei ca determinant un adjectiv relațional care indică domeniul de referință al discursului:

- *Tsunami cultural – după 150 de ani, teoria evoluției încă face valuri* (www.ziarulstiintelor.ro, 06. 03. 10);
- *Locuințele de lux rezistă eroic în fața tsunami-ului imobiliar* (www.newschannel.ro, 12. 03. 09);
- *Riscul contestării alegerilor: „tsunami economic”* (RL, 9. 12. 09);
- *O îngrijorare europeană: tsunami alimentar* (www.hotnews.ro, 24. 04. 08).

Uneori după cum se întâmplă și în alte situații de acest fel, jurnaliștii pot atrage atenția asupra uzajului metaforic al termenului *tsunami*, marcându-l prin ghilimele și renunțând la determinări suplimentare:

- FARUL CONSTANȚA - FC BOTOȘANI DUPĂ DEZASTRUL CU SĂGEATA MARINARII PAR RESEMNAȚI; *Viața e grea după „tsunami”* (www.liga-2.ro, 21.04.2010);
- „*Tsunami*” în lumea traficantilor de droguri (www.huon.ro, 27. 08. 08).

Uragan

Termenul *uragan* este definit în DEX ca „ciclone tropical”; cu sens generalizat, *uragan* înseamnă „vânt puternic cu acțiune distrugătoare, însoțit adesea de ploai torențiale” (p. 1138). Ținând seama de această definiție, este semnificativă pentru construcția discursului jurnalistic de tip tabloidizant sintagma, în fond pleonastică, „uragan devastator”, care forțează descrierea și supralicitează efectul emoțional:

- „La circa trei săptămâni după devastatorul ciclon Katrina [...]” (www.9am.ro, 22. 09. 05, preluat din „Evenimentul Zilei”).
- *La doi ani de la trecerea devastatorului uragan Katrina, orașul New Orleans încă se luptă să revină la normal* (www.realitatea.net, 27. 08.07);
- *Uragan devastator pe insula Haiti din Caraibe* ([http:// m.protv.md/stiri](http://m.protv.md/stiri), 28. 08. 08);
- *Devastatorul uragan Ida se îndreaptă spre SUA* (www.9am.ro, 10. 11. 09);
- *Uragan devastator este titrată știrea despre uraganul care a lovit El Salvador* (www.primatv.ro, 9. 11. 09).

Sintagma „devastatorul uragan” este recurentă și în discursul milenarist din presa laică și religioasă care vorbește despre sfârșitul lumii (anunțat sau nu de calendarul maias pentru 2012), de încălzirea globală și efectele ei dezastruoase, de schimbările dramatice ale climei planetare.

(b) Ca metaforă, substantivul *uragan* este preferat de discursul jurnalismului sportiv, prin excelență marcat de tratarea tabloidizantă a informației[16]:

- *Vine ca un uragan tăvălugul catalan / Barcelona - Real Madrid 2-0* (www.sport365.ro, 14. 12. 08);
- *Dinamo - Rapid - 0 -2 - Uragan vișiniu* (www.sport.rol.ro, 12. 11. 07).

Uragan pare a fi și o formulă verificată de caracterizare metaforică a unor sportivi (mai ales fotbaliști):

- *Uraganul Dică* [mijlocășul la CFR. Cluj] ([http://: cfrmania.gsp.ro](http://cfrmania.gsp.ro), 25.02.2010);
- *Uraganul Uhrin* [fost antrenor la FC Timișoara] ([http://: cfrmania.gsp.ro](http://cfrmania.gsp.ro) 21.01.2009);
- *Uraganul Serena* [Williams] (www.fotbal-romania.ro, 14.09.2009).

Ocazional, metafora *uragan* desemnează mai ales în presa de provincie evenimente locale, a căror importanță jurnalistul o supralicitează pentru a conferi o greutate mai mare informațiilor furnizate de articolul său: *Uragan la „Concordia”* (www.ziaruldeiasi.ro, 12. 12. 98).

Viitură

În DEX termenul *viitură* primește următoarea definiție: „Creșterea bruscă a nivelului apei dintr-un râu (care poate duce la revărsarea lui).” (p. 1162).

(a) Ca și alți termeni specifici din câmpul lexical „nenorociri majore”, *viitură* este întrebuițat cu sens propriu în contexte mai mult sau mai puțin „standardizate”, impuse, pe de o parte, de exigența raportării la realități precis circumscrise, pe de altă parte, de formatul discursului melodramatic, tabloidizant. Termenul primește fie determinanți adjectivali cu sens superlativ (*Viituri năprasnice au făcut pagube importante în mai multe județe*, www.stirileprotv.ro, 31. 05. 10), fie este legat de formulări verbale cu sens superlativ:

- *Haos în Dâmbovița. Viitura a făcut prăpăd.* ([http:// vodpod.com](http://vodpod.com), cf. ProTV, 31.05.10);
- *Viitura a făcut ravagii la Suceava* (www.allpress.ro, cf. Realitatea TV, 27. 06. 10);
- *Viitura a făcut ravagii la Câmpia Turzii* (www.campionline.ro, 23. 06. 20).

Uneori intenția de exagerare voită, am putea spune de întrebuițare hiperbolizantă a unor asemenea expresii, este evidentă, atunci când contextul verbal imediat o contrazice. Afirmatia „În satul Dealu Frumos, o viitură a făcut prăpăd în câteva minute” este urmată de precizarea că „prăpădul” a constat, de fapt, în avarierea a două mașini. (www.roportal.ro, 29. 06. 10, cf. ProTV).

(b) Caracterul intempestiv al fenomenului natural, căruia omul nu-i poate opune rezistență, se traduce și prin caracterul verbelor, dinamice, tranzitive – *a speria, a lua pe sus, a lovi* – sau de mișcare – *a pătrunde*, cu care termenul este asociat, dar semnificativ este faptul

că cele mai multe contexte în care apare substantivul *viitură* cu sens propriu sunt construite cu aceste verbe la diateza pasivă, ceea ce sugerează animizarea fenomenului natural. De aceea nu puține sunt contextele în care termenul *viitură* este întrebuințat ca personificare:

- *Viitura a fentat autoritățile în Ialomița* (CN, 29. 09. 05);
- *Viitura își arată colții !* (www.infodeltadunarii.ro, 02.08.2008);
- *Viitura a avut „dreptate”* [despre asigurările de bunuri în caz de calamitate naturală] (www.monitorulneamt.ro, 8. 08. 08).

Este o caracteristică a limbajului jurnalistic de pretutindeni să trateze anumite realități în termenii altei realități, mai ales dacă domeniul din care se alege termenul metaforizant este de interes general. În perioadele de perturbări meteorologice accentuate, de inundații masive, este de așteptat ca termenul „viitură” să „explodeze” în comentariile jurnaliștilor pe cele mai diverse teme; de regulă, determinantul (adjectival sau substantival) indică domeniul de referință al discursului:

- *Vânătoare și pescuit: viitura concesiunii* [articol legat de concesiunea lacurilor de pe râul Colentina] (www.universulpadurii.ro, 30. 09.05);
- *Viitura scumpirilor* (RL, 29. 06. 06);
- *Viitura electorală: 362.000 de candidați la alegerile locale* (RL, 30. 05. 08);
- *Viitura concedierilor mătură portul Constanța* (www.cuget.liber.ro, 4. 02. 09).

Concluzii

Examinarea unor contexte variate din presa scrisă și audio-vizuală a pus în evidență un comportament unitar al termenilor din câmpul lexical „nenorociri majore”. Discursul jurnalistic fixează, de obicei, ca descriptori pentru anumite domenii ale realității *anumiți* termeni fie generici, fie specifici, fie cu sens denotativ, fie cu sens conotativ (hiperbolizant sau metaforic). Termenul *calamitate* apare automat în discursul presei scrise/audio-vizuale cu referire la efectele modificărilor climatice bruște asupra agriculturii, după cum *urgie* este termenul preferat de jurnaliștii televiziunilor private și al tabloidelor în redactarea știrilor referitoare la intemperii hibernale; seria *dezastru, calamitate, catastrofă* este folosită cu referire la persoane (mai ales în limbajul sportiv sau în cel politic al presei de opoziție). S-a putut constata de asemenea recurența unor structuri sintagmatice în care apar termenii acestui câmp lexical: „cutremur politic”, „cutremurul / seismul a zguduit”, „viitura a făcut ravagii/prăpăd” etc. Asemenea uzaje recurente (la care se pot adăuga metafore ca *flagel*) se clișeizează și devin indici stilistici de caracterizare a unui anumit stil jurnalistic (senzaționalist, tabloidizant etc.)[17].

Faptul că majoritatea exemplelor selectate sunt titluri nu este întâmplător. O întreagă strategie a persuasiunii și a „acroșării” cititorilor – nu numai în presa de scandal, tabloidă – se întemeiază pe plasarea în titluri a termenilor, fie generici, fie specifici, din câmpul lexical „nenorociri majore”.

NOTE

- [1.] Alina Bârgăoanu consideră selectivitatea drept problema centrală a mass media, dată fiind „natura problematică a evenimentelor”, care „nu se nasc toate egale” (*Tirania actualității. O introducere în istoria și teoria știrilor*, Tritonic, București, 2006, p. 158 și urm.)
- [2.] Mariana Cernicova constată în România postdecembristă existența unui limbaj clișeizat care tinde să devină, pentru marea masă a consumatorilor de presă, un element de validare a discursului public, în timp ce lingviștii, sociologii, psihologii nu conțin să atragă atenția asupra pericolului

pe care un asemenea limbaj îl reprezintă pentru sănătatea comunicării între diferitele compartimente ale societății. Unul dintre domeniile predilecte în care se manifestă ceea ce M. Cernicova numește „noulimba de lemn” este presa televizuală, responsabilă de o serie de formulări stereotipate, între care cele din „categoria Cătălin Radu Tănase” („a fost bătut cu sălbăticie”, „îngrozitoarea catastrofă”, „calvarul de neînchipuit”, „după o noapte de coșmar”) interesează direct cercetarea de față (*Noulimba de tranziție*, în Ilie Rad (coord.), *Limba de lemn în presă*, Tritonic, București, 2009, p. 253).

- [3.] David Rowe deosebește patru tipuri de discurs în jurnalismul sportiv: știrile hard, știrile soft, discursul marcat de retorica tradițională și comentariul reflexiv. În ciuda faptului că formatul „știrilor hard” presupune consemnarea obiectivă a informațiilor, la persoana a III-a, Rowe constată că, la ora actuală, acest tip de discurs jurnalistic sportiv este foarte asemănător în presa scrisă și în cea de scandal (*Tipologii ale jurnalismului sportiv*, în Peter Dalghren, Colin Sparks (coord.), *Jurnalismul și cultura populară*, Polirom, Iași, 2004 (1992), p. 111-119).
- [4.] J. Gripsrud, *Estetica și politica melodramei*, în Peter Dalghren și Colin Sparks (coord.), *Jurnalismul și cultura populară*, Polirom, Iași, 2004, p. 98.
- [5.] Considerăm că seria de termeni „nenorociri majore” reprezintă un câmp lexico-semantic, deoarece răspunde definiției date de Angela Bidu-Vrânceanu - „Câmpurile *lexicale* (*lexico-semantice*) sunt fragmente (subansambluri, mulțimi) din ansamblul lexical al unei limbi, care grupează denumiri având *primele seme comune* în definiția sensului” (*Câmpuri lexicale din limba română. Probleme teoretice și aplicații practice*, Editura Universității din București, București, 2008, p. 57-58) - și criteriilor de delimitare a unui câmp, legate de existența unor seme comune: unul lexico-gramatical (în cazul de față, toți termenii sunt substantive) și mai multe seme generice (în cazul de față semul „cu consecințe distrugătoare foarte grave”).
- [6.] Câmpul lexical „nenorociri majore” este un câmp organizat ierarhic; în consecință, putem vorbi de existența unor hiperonime, termeni generici, și a unor hiponime, intrând în subclase diferite, care se intersectează. Pentru o discuție asupra relației de hiponimie v. A. Bidu-Vrânceanu, *Câmpuri lexicale...*, ed.cit., p. 52-55.
- [7.] v. A. Bidu-Vrânceanu, despre tipologia semelor, în *Câmpuri lexicale...*, ed.cit., p. 22-25.
- [8.] Gh. Dragomirescu admite că, exprimate prin substantive, hiperbolele sunt potențiale metafore; termenul de „metaforă hiperbolizantă” rezumă acest comportament complex al cuvintelor, în care „depășirea limitelor” proprie hiperbolei se combină cu transferul de sens caracteristic metaforei (*Mică enciclopedie a figurilor de stil*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1975, p.78).
- [9.] Trecând în revistă figurile constitutive pentru retorica discursului media (*Retorica publicistică: de la paratext la text*, Editura Universității din București, 2006, p. 44-56), Maria Cvasnâi-Cătănescu nu ia în calcul nici hiperbola, nici metafora hiperbolizantă, deși acestea dețin o frecvență semnificativă în știrile de tip tabloid sau în jurnalismul sportiv.
- [10.] Sunt relaționale acele adjective care „exprimă o relație între două substantive, iar, morfosintactic, nu cunosc categoria comparației și, în mod normal, nu apar în poziția de nume predicativ” (Angela Bidu-Vrânceanu, Cristina Călărășu, Liliana Ionescu-Ruxândoiu, Mihaela Mancaș, Gabriela Pană Dindelegan, DȘL, Nemira, București, 2001, p. 24).
- [11.] Gh. Dragomirescu definește hiperbola ca „figură de insistență care constă în exagerarea expresiei, fie mărirind, fie micșorând imaginea obiectului (de obicei concret) peste limitele sale firești” subliniind importanța factorului psihologic, subiectiv, în constituirea figurii: „Hiperbola este generată, în vorbirea dominată de impulsul unui sentiment puternic, de admirație sau dispreț, de indignare și revoltă, în primul rând, de nevoia irezistibilă de a ridiculiza obiectul” (*Mică enciclopedie...*, ed.cit., p. 78).
- [12.] Este ceea ce M. Cvasnâi-Cătănescu numește „metaforă disforică” (*op. cit.*, p. 53).
- [13.] Rodica Zafiu, *Limbaj și politică*, Editura Universității din București, București, 2007, p. 100.
- [14.] Sorin Preda distinge două categorii de titluri (cf. Michel Voirol): informative și incitative. Acestea din urmă, pe care le numește și titluri-formulă, au o frecvență sporită în presa de senzație (sau de tip tabloid) (*Tehnici de redactare în presa scrisă*, Polirom, Iași, 2006, p. 121-122). Termenii din câmpul lexical „nenorociri majore” sunt atât în varianta întrebunțării denotative, cât și în cea a întrebunțării conotative elemente predilecte în construcția titlurilor incitative.

- [15.] M. Cvasnăi-Cătănescu înregistrează drept caracteristică a figurării textului jurnalistic „Tendința de a inventa și de a impune [...] metafore ocazionale, dependente de circumstanțe concrete, particulare. [...] În general, sunt metafore efemere, a căror forță și perioadă de circulație coincide cu durata evenimentelor care le-a generat.” (*op. cit.*, p. 52).
- [16.] D. Rowe apreciază că limbajul melodramatic (propriu tabloidelor) a devenit „endemic” în cazul jurnalismului sportiv, chiar în știrile *hard*; în acest caz, jurnalistul nu se plasează în centrul evenimentelor, ci acestea sunt descrise ca fiind dramatice (*op. cit.*, p. 113).
- [17.] V. discuția despre apetența discursului televizual pentru latura senzațională a evenimentelor în John Langer, *Știri groaznice la televizor*, în Peter Dahlgren și Colin Sparks (coord.), *Jurnalismul și cultura populară*, Polirom, Iași, 2004, p. 124-139.

SIGLE

- DEX - *Dicționarul explicativ al limbii române*, Univers Enciclopedic, București, 1996
 DSLR - Luiza Seche, Miecea Seche, *Dicționarul de sinonime al limbii române*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1982
 DȘL - Angela Bidu-Vrânceanu, Cristina călărășu, Liliana Ionescu-Ruxândoiu, Mihaela Mancaș, Gabriela Pană Dinelegan, *Dicționar de științe ale limbii*, Nemira, București, 2001

- A - „Adevărul”
 C - „Capital”
 CN - „Curierul Național”
 CR - „Cronica Română”
 EvZ - „Evenimentul Zilei”
 F - „Financiarul”
 G - „Gândul”
 L - „Libertatea”
 RL - „România liberă”
 SF - „Săptămâna Financiară”
 Z - „Ziua”

SURSE ELECTRONICE UTILIZATE

<http://cfrmania.gsp.ro>; <http://constanta.ghimpele.ro>; <http://craiova.time.4news.ro>;
<http://2005.informatia.ro>; <http://m.protv.md/stiri>; <http://stiri.zoot.ro>; <http://vodpod.com> ;
www.acasatv.ro; www.agenda.ro; www.agerpres.ro; www.allpress.ro;
ro.altermedia.info; www.apropo.ro; www.aradon.ro; www.as-tv.ro;
www.avocatnet.ro; www.bacauexpres.ro; www.bucuresteni.ro; www.cadranpolitic.ro;
www.campionline.ro; www.cancan.ro; www.ciao.ro; www.constiinte.ro; www.cronicaromana.ro;
www.cuget.liber.ro; www.ecomagazin.ro; www.daciccool.ro; www.dailybusiness.ro; www.dw-world.de; www.ecomagazin.ro;
www.epitesti.ro; www.euractiv.ro; www.fonduri-finantari.eu;
www.fotbal-romania.ro; www.gandul.info/news.romania; www.gazetadebistrita.ro; www.gds.ro;
www.glasulmaramuresului.ro;
www.gorjnews.ro; www.hotnews.ro; www.huon.ro; www.iasi.com/stiri; www.iasiplus.ro;
www.ideideafaceri.ro;
www.indexstiri.ro; www.infodeltadunarii.ro; www.inform.ro; www.info-sport.ro; www.info-stiri.ro;
www.jurnalulbtd.ro; www.jurnaluldevrancea.ro; www.liga-2.ro; www.mediafax.ro; www.money.ro;
www.monitorulneamt.ro; www.napocanews.ro; www.newsiasi.ro; www.newschannel.ro;
www.observator.antena1.ro;
www.observatodebacau.ro; www.opiniicetatenesti.ro; www.portal.edu.ro;
www.postamedicala.ro; www.presaonline.ro; www.primatv.ro; www.prosport.ro; www.realitatea.net;
www.replicaonline.ro; www.rfi.ro; www.sport.rol.ro; www.sport.ro/liga-1; www.sport365.ro;

www.stirileprotv.ro; www.stiri.itbox.ro; www.telegrafonline.ro; www.universulpadurii.ro;
www.videonews.ro; www.virtualarad.net
www.vranceamedia.ro; www.ziarambovita.ro; www.ziare.com; www.ziaruldeiasi.ro;
www.ziadevest.ro; www.ziarulstiintelor.ro; www.ziuaaveche.ro; www.ziare.zaraf.ro; www.stiri.zoot.ro; www.wall-street.ro; www.9am.ro

BIBLIOGRAFIE

- Bârgăoanu, Alina, (2006): *Tirania actualității. O introducere în istoria și teoria știrilor*, Tritonic, București
- Bidu-Vranceanu, Angela, (2008): *Câmpuri lexicale din limba română. Probleme teoretice și aplicații practice*, Editura Universității din București, București
- Cernicova, Mariana, (2009): *Noulimba de tranziție, în Ilie RAD (coord.), Limba de lemn în presă*, Tritonic, București, p. 250-262
- Cvasnăi-Cătănescu, Maria, (2006): *Retorica publicistică: de la paratext la text*, Editura Universității din București, București
- Gripsrud, Jostein, (2004, 1992): *Estetica și politica melodramei*, în Peter Dahlgren, Colin Sparks (coord.), *Jurnalismul și cultura populară*, Polirom, Iași, p. 95-106
- Langer, John, (2004, 1992): *Știri groaznice la televizor*, în Peter Dahlgren, Colin Sparks (coord.), *Jurnalismul și cultura populară*, Polirom, Iași, p. 124-139
- Preda, Sorin, (2006): *Tehnici de redactare în presa scrisă*, Polirom, Iași
- Rowe, David, (2004, 1992): *Tipologii ale jurnalismului sportiv*, în Peter Dahlgren, Colin Sparks (coord.), *Jurnalismul și cultura populară*, Polirom, Iași, p. 107-123
- Stoichițoiu-Ichim, Adriana, (2001): *Vocabularul limbii române actuale. Dinamică. Influențe. Creativitate*, All, București
- Zafiu, Rodica, (2007): *Limba și politică*, Editura Universității din București, București

RÉSUMÉ

LA SEMANTIQUE DU DESASTRE

Notre étude vise à analyser le comportement sémantique des termes du champ lexical des « malheurs majeurs » du discours journalistique. Tant pour les termes généraux - désastre, calamité, cataclysme, catastrophe, ravages, dévastation - que pour les termes spécifiques - avalanche, tremblement de terre/séisme, génocide, tsunami, ouragan, inondation - on examine les utilisations des sens dénotatifs et connotatifs (hyperbole, métaphore) et aussi les clichés caractéristiques au langage journalistique qui contient ces termes.

Mots-clés: tabloïdisation, métaphore hyperbolisante, clichésation.